

OPERĂ, BALET, DANS

Luminița VARTOLOMEI

Farmecul firescului

A trebuit să curgă multă apă pe râul din fața Operei bucureștene până când (abia după două decenii bătute pe muchie!) conducerea instituției să se încumete a reintroduce un titlu rusesc în repertoriul ei liric. (Căci din cel coregrafic măcar *Lacul lebedelor* ar fi fost imposibil să lipsească atâta amar de timp...). Ce-i drept, nici înainte de 1989, *Evgheni Oneghin* nu s-a jucat aici cine știe ce: în comparație cu existența (aproape) neîntreruptă de care s-au bucurat (destule) alte spectacole: singurele trei montări ale operei lui Piotr Ilci Ceaikovski (cea a lui Sigismund Zaleski, din martie 1938, și acelea create de Hero Lupescu în noiembrie 1958 și în martie 1981) au rezistat relativ puțin pe afișe (cu toată refacerea premierei românești, realizată de Jean Rânzescu în 1945).

Cum de o bună bucată de vreme politica Operei noastre Naționale impune interpretarea în original a partiturilor străine, teatrul de pe Splai a oferit publicului său statornic posibilitatea de a urmări pentru prima dată muzica lui Ceaikovski cântată în limba rusă. Așa a răsunat pe scena bucureșteană textul romanului în versuri al lui Aleksandr Sergheievici Pușkin (transformat în libret de K. Șilovski și de compozitorul însuși), cu exact o săptămână înainte de a se împlini 130 de ani de la premiera absolută a operei (adică reprezentăția din 29 martie 1879, de la Conservatorul din Moscova, care anticipa cu doi ani efectivă lansare publică a lucrării, petrecută la „Balșoi Teatr” în 11 iunie 1881).

Din fericire pentru soarta acestei noi versiuni a ONB, ea a încăput pe mâinile lui Ion Caramitru, care mai pusese în scenă *Evgheni Oneghin* (în urmă cu 14 ani, tocmai în Irlanda de Nord, la Belfast) și mai și colaborase cândva cu teatrul liric bucureștean. Chiar dacă de acum două decenii (când artistul a montat aici operele *Micul coșar* de Benjamin Britten și *Eminescu* de Paul Urmuzescu) și până astăzi (când l-a invitat Cătălin Arbore) niciunul dintre cei care s-au perindat la cârma instituției nu s-a gândit să-l mai solicite pe acest important actor și regizor, director de teatre (între 1990–1993 la „Bulandra” și actualmente la Național) și președinte al Uniunii Teatrale din România (UNITER), o vreme profesor la Academia de Teatru și Film din București, iar între 1996-2000 ministru al Culturii...

Din echipa lui *Oneghin* de la Belfast, Ion Caramitru a adus la București un formidabil *lighting designer*, împreună cu care a mai lucrat în România și la *Tragedia lui Carmen* prezentată la Sibiu în 2007, atunci când orașul transilvan a fost „capitală culturală europeană”; acum, Chris Jaeger a creat un ecleraj deosebit de inteligent, de expresiv și de plastic, punând în valoare – deopotrivă – arhitectura flexibilă a decorurilor de mare frumusețe ale Mariei Miu (care, sub perdeaua frunzișului bogat, de un verde pal, schimbă mereu locul acțiunii prin mișcarea la vedere a câtorva module ce glisează sau se rotesc, înfățișând diverse perspective asupra conacului familiei Larin, unde lumina pătrunde – după momentul respectiv al zilei – fie dinafară înăuntru, fie invers, și unde prin ferestre se zăresc, din când în când, femeile ce umblă, cu treburi, prin casă), costumele Vioricăi Petrovici (care individualizează până și ultimul figurant, într-o imagine cum nu se poate mai autentică a Rusiei de la jumătatea secolului XIX, surprinsă admirabil în actul II, unde iluminarea „stratificată” în adâncime, diferențiind planurile compoziției, conferă o profunzime aparte „tabloului vibrant” cu care începe și se sfârșește balul), horele țărănești (tipic rusești, cu pași sălțați, de fugă) și dansurile de salon (valsul, cotillon-ul, mazurca, galopul)

elegant coregrafiate de către Florin Fieroiu, mișcarea scenică prin care Florica Stănescu și Mirela Simniceanu anulează vidul dramatic pe parcursul *numerelor* pur muzicale (corul fetelor desculțe, care se spală cu apa turnată dintr-un ciubăr, devine astfel teribil de senzual – egalat fiind doar de scena iatacului, când Filipievna o pregătește de culcare pe Tatiana). După cum tot lumina dinamizează acțiunea scenelor construite pur regizoral, cu o logică și o inspirație, cu o naturalitate și un simț al măsurii rar întâlnite pe o scenă de operă. („Aria scrisorii” însumează, cred, la superlativ aceste calități esențiale pentru spectacolul liric).

În viziunea lui Ion Caramitru, ciclul anotimpurilor rulează în concordanță cu evoluția personajelor: „zăpezile de altădată” par că acoperă mobila de grădină, deodată cu amintirile Larinei și Filipievnei despre căsătoriile lor aranjate (prevestind soarta Tatianeii); soarele primăverii încălzește plimbarea leneșă prin grădină a celor două cupluri (*Tatiana–Oneghin* și *Olga–Lenski*); sărbătoarea secerișului (cu corul țăranilor răsunând a *cappella* din culise, pentru a fi reluat în scenă cu acompaniamentul orchestrei) exaltă dragostea Tatianeii pentru Oneghin; tristețea iubirii respinse (*Tatiana*) și amărăciunea fidelității jignite simultan în dragoste și în prietenie (*Lenski*) împinge târziu în toamnă petrecerea aniversară, astfel încât duelul de-a doua zi (*Oneghin–Lenski*) se va desfășura în negură și sub ninsoare, pe un imens giulgiu în formă de cruce...

Dar meritul cel mai de seamă al regizorului îl constituie maniera în care reliefează semnificația fiecărei replici importante, detașând-o din contextul general fără ca pentru aceasta cel care o cântă să trebuiască a veni ostentativ la rampă; exemplul cel mai concludent se află, după opinia mea, în Tabloul 4: nu funciara sa lipsă de sensibilitate, ci remarcile defavorabile la adresa lui pe care Oneghin le surprinde îl fac să se răzbune cochetând cu Olga și determinând astfel provocarea fatală pentru Lenski. (O singură nepotrivire am observat, între text și mișcare: în actul III, comentând intrarea Tatianeii, corul afirmă că „lângă masă s-a oprit”, în vreme ce ea se dusesese direct în colțul opus al scenei, lângă... canapea.)

N-aș spune, totuși, că proiecția unei imaginare „Tatiana copil”, ce se plimbă grațios de colo-colo printre personajele reale, purtând unele obiecte-simbol (cartea, ciorna scrisorii ori oglinda), este cea mai fericită invenție regizorală cu putință, chiar și numai pentru a mobila spațiile sonore neocupate fizic sau pentru a umple scena (ce devine brusc mult prea mare) în secvențele de dramă psihologică intimă. Dar, făcând abstracție de această convenție, ceea ce domină în impresia generală a montării este farmecul firescului, emanând din fiecare gest sau atitudine și mai cu seamă din relația între personajele dramei.

Iar acest *firesc*, pe care cântăreții (victorioși în raport cu dificultățile unei limbi pe care probabil că prea puțini o cunosc și niciunul n-o vorbește în mod curent) și-l asumă ca niște veritabili actori, consonează perfect cu interpretarea lor muzicală, rafinat cizelată de către dirijorul Iurie Florea. Orchestra prezintă o dozare ideală în raport cu vocile și o susținere de-a dreptul simfonică a paginilor de *tutti*, presărate cu nenumărate solo-uri instrumentale (între care se remarcă îndeosebi acelea ale cornului, ireproșabile toate, după singurul „chix” din debut); corul maestrului Stelian Olariu excelează în absolut toate situațiile, desfășurând cu maximă omogenitate evantaiul multicolor al nuanțelor; la fel și soliștii, pe care i-au pregătit temeinic nu mai puțin de cinci pianiști corepetitori: Luminița Berariu, Mădălina Florescu, Ioana Maxim, Mihaela Vâlcea și Sabin Orbulescu...

Încă din primul tablou al operei, Crina Zancu (*Tatiana*), Oana Andra (*Olga*), Gabriela Drăgușin (*Larina*) și Ecaterina Tuțu (*Filipievna*) se anunță drept o echipă feminină redutabilă, ale cărei străluciri individuale se completează fericit în duete, pentru a se contopi desăvârșit în cvartet. Teodor Ilincăi (*Lenski*) cucerește publicul cu luminozitatea pură a vocii sale (în declarația de dragoste din actul I), sensibil umbră de amenințarea morții (în celebra arie a tenorului din actul II).

Oana ANDRA și Teodor ILINCĂI

Pompei Hărășteanu (*Gremin*) își mărturisește și el iubirea (în la fel de cunoscuta arie de bas din actul III), dar – o noutate datorată regiei – glasul i se mlădiază în chip diferit (modulându-și dulceața și căldura) în funcție de persoana căreia i se adresează: lui Oneghin, Tatiane sau sieși (respectiv... publicului). Spiritualul omagiu adus Tatiane de ziua ei îi prilejuiește din nou lui Florin Diaconescu un memorabil rol episodic (*Triquet*), în care umorul colorează cântul tenorului cu sugestia galanteriei desuete și cu graseierea tipic franceză. Aparițiile episodice ale lui Radu Pintilie (*Căpitanul/Zarețki*) se înscriu și sub raport muzical în nota generală a spectacolului, după cum finețea grațioasă a jocului Anastasiei Jinga caracterizează personajul acesta fictiv (*Tatiana copil*).

Am lăsat special la urmă rolul titular, fiindcă – într-o distribuție aproape fără fisură – a-l încredința lui Iordache Basalic nu mi se pare a fi fost cea mai potrivită soluție: pe de o parte, din pricina faptului că minunata voce a baritonului acesta este mult prea vibrantă și catifelată pentru a transmite răceala și asprimea lui Evgheni Oneghin (care ar trebui să se resimtă nu numai în refuzul sec din Tabloul 3, ci chiar și în declarația pasionată din finalul operei); iar pe de altă parte, pentru că artistul este lipsit de acea forță de atracție care trebuie să explice neapărat fascinația bruscă și irezistibilă pe care o exercită asupra Tatiane. Ehei, dacă *regizorul* Ion Caramitru i-ar fi putut transfera și lui ceva din magnetismul propriu *actorului* Ion Caramitru...

Opera Națională București – Evgheni Oneghin. **Muzica:** Piotr Ilici Ceaikovski. **Libretul:** P.I. Ceaikovski și K. Șilovski, după A.S. Pușkin. **Regia:** Ion Caramitru. **Decorurile:** Maria Miu. **Costumele:** Viorica Petrovici. **Luminile:** Chris Jaeger. **Coregrafia:** Florin Fieroiu. **Mișcarea scenică:** Florica Stănescu și Mirela Simniceanu. **Conducerea muzicală:** Iurie Florea. **Cu:** Iordache Basalic (*Oneghin*), Teodor Ilincăi (*Lenski*), Crina Zancu (*Tatiana*), Oana Andra (*Olga*), Pompei Hărășteanu (*Gremin*), Gabriela Drăgușin (*Larina*), Ecaterina Tuțu (*Filipievna*), Florin Diaconescu (*Triquet*), Radu Pintilie (*Căpitanul/Zarețki*), Anastasia Jinga (*Tatiana copil*). **Data premierei:** 22 martie 2009.